

Слова – это следы на песке. Время, как ветер, стирает их быстро. Я старался незаметно записать мысли, высказывания, даже реплики Бориса Васильевича, которые он щедро, как сеятель зерна, разбрасывал среди своих коллег. Незаметно, потому что не хотелось услышать от него: «Запісваць не варта. Гэта так, на хаду...». В моем блокноте немало «ходовых» мыслей учителя. Я мечтал написать о нем очерк. Не получилось... И все-таки одно высказывание я приведу:

– Слово – великая сила. Убить оно не убьет, но рану может нанести глубокоую. Слово способно как одухотворить, так и обездушить. Информационный поток, постоянно омывающий нас, в большей степени эксплуатирует вторую возможность. Мелководье мыслей и чувств грозит неизбежным обмельчанием души. Человек по сути своей «глубоководное существо». Он не может бесконечно без ущерба для своей духовной природы скользить по поверхности. Тем не менее все возможности для этого создаются. И возникает опасность того, что человек так и не встретится с собственной глубиной...

Бойтесь обмельчания души!

Уладзімір Касько

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ПАХ МЕСЯЧНАГА СВЯТЛА. АБРАЗКІ ДА ВОБРАЗА СЯБРА, НАСТАЎНІКА, ПУБЛІЦЫСТА, ВУЧОНАГА, АСОБЫ

Так называлі і называюць Барыса Васільевіча Стральцова яго сябры і таварышы па рабоце, былыя студэнты, якіх доўгія гады вучыў ён прафесіі журналіста, прыцягваў да навуковай працы. Вялікая працаздольнасць, дабрыня, сціпласць, інтэлігентнасць, шчырасць і тактоўнасць ярка праяўляліся ў характары гэтага чалавека.

Мы пазнаёміліся з Барысам Васільевічам у пачатку сямідзясятых гадоў мінулага стагоддзя ў час работы ў газеце «Звязда». Ён загадваў тады аддзелам літаратуры і мастацтва, я працаваў у іншым – навукі. Разнастайнасць тэматыкі не перашкаджала нашаму супрацоўніцтву. Нашы кабінеты былі амаль што побач, і на працягу рабочага дня мы шмат разоў бачыліся са Стральцовым, як кажуць, у нерабочай абстаноўцы. Заходзіў я да яго і па справах, больш за ўсё за парадаў – мне, маладому карэспандэнту, было пра што запытаць у мэтра журналістыкі. Дарэчы за парадаў да Барыса Васільевіча часта звярталіся самыя вопытныя «звяздоўцы». Часта перад тым, як завізаваць нейкі важны дакумент, рэдактар гаварыў: «Папрасіце Стральцова, каб прачытаў». Гэта была высокая ацэнка дзейнасці журналіста.

Асобная тэма размовы – работа літаратурнага аб’яднання, якое працавала пры газеце «Звязда». Узначальваў яго Б.В. Стральцоў, да слоў, парад, ацэнак кіраўніка прыслухоўваліся будучыя пісьменнікі, паэты: Вялянцін Мыслівец, Ніна Мацяш, Янка Сіпакоў, Васіль Макарэвіч, Вера Вярба, Эрнэст Ялугін, Віктар Карамзаў, Міхась Стральцоў – усіх і не пералічыш.

Нярэдка наведвалі такія творчыя вечарыны вядомыя майстры слова як Іван Навуменка, Іван Шамякін, Іван Мележ, Анатоль Астрэйка, Андрэй Макаёнак. Сустрэчы з моладдзю садзейнічалі сталенню апошняй. Па просьбе Б.В. Стральцова песняры чыталі свае творы, расказвалі пра свае планы.

Сам Барыс Васільевіч сачыў за творчасцю маладых, рэкамендаваў найбольш перспектывных на работу ў «Звязду» і ў іншыя газеты і часопісы рэспублікі. Па яго рэкамендацыі ў «Чырвоную змену» прыйшлі Іван Кірэйчык, Вялянцін Лукша, Віктар Казько, Мікола Федзюковіч, Уладзімір Паўлаў. Друкаваць у выдавецтве «Ураджай» свае аповесці і апавяданні стаў Васіль Праскураў.

Пасля абмеркавання «Палескай хронікі», «Людзі на балоце» Івана Мележа, Барыс Васільевіч выказаў думку, што хутка беларуская літаратура пабагацее на аднаго лаўрэата Ленінскай прэміі. Мне прыемна, што першым радасную навіну паведаміў Івану Паўлавічу я. Праглядаючы ў рэдакцыі газеты «Чырвоная змена», дзе тады працаваў, свежыя стужкі навін, натрапіў на інфармацыю аб прысуджэнні нашаму земляку вышэйшай літаратурнай узнагароды і тут жа пазваніў юбіляру. Другі званок быў Барысу Васільевічу, які некалі прадказаў сённяшняю навіну.

Клапоцячыся пра выхаванне літаратараў, Стральцоў і сам паказваў прыклад у напісанні літаратурных твораў, друкаваў у газетах і часопісах нарысы, апавяданні, рэцэнзіі. Большасць гэтых публікацый адзначаліся брыгадай, якая дзяжурыла па нумары, вывешвалася на стэндзе, які называлі мы «дошкай гонару». Такія матэрыялы аплачваліся вышэй пры налічэнні ганарару, але не дзеля гэтага шчыраваў Барыс Васільевіч. Проста ён не мог працаваць інакш. Ні тады, калі з’яўляўся карэспандэнтам бабруйскай раённай газеты «Камуніст», якой кіраваў Міхась Лынькоў, ні тады, калі ўзначальваў рэдакцыю ў самай паважанай рэспубліканскай газеце «Звязда».

Вядома, ён не быў багатым чалавекам, жыў у невялікай трохпакаёвай «хрушчоўцы» па вуліцы Ціпаграфскай (сёння Сурганава), дзе акрамя яго пражывала яшчэ пяць чалавек. Нягледзячы на тое, што нейкая дадатковая капейчына не была блішняя для яго сям’і, Стральцоў прапаноўваў адказнаму сакратару Івану Паўлавічу Сіманаўскаму, які размячаў ганарар, заплаціць большую суму нейкаму іншаму журналісту, у якога няма ўласнай кватэры, дзеці хварэюць. Чым не прыклад для сённяшніх творцаў?

Пазнаёміўшыся з журналісцкай спадчынай Барыса Васільевіча Стральцова, міжволі звяртаеш увагу на сацыяльную заостранасць яго матэрыялаў,

публіцыстычнасць, дэталізацыю апісваемых фактаў і падзей, уменне ў кароткім каментары сфармуляваць развіццё падзеі, скіраваць увагу аўдыторыі на задачы, якія патрабуюць неадкладнага вырашэння. Журналісцкія ўдачы публіцыста Стральцова нельга растлумачыць толькі яго прыродным талентам. Яны ў яго вялікай працаздольнасці, самаўдасканаленні. Перад тым, як прыступіць да напісання чарговага журналісцкага, навуковага твора, ён да драбніц абдумваў тэму, вывяраў факты. Працаваў над будучымі матэрыяламі і тады, калі ішоў на працу і з яе, жартам скардзіўся на тое, што ад дома да рэдакцыі, пазней да журфака, вельмі кароткая дарога, не паспееш як след падумаць над тым, што хочаш напісаць. І я сапраўды часта бачыў, як нетаропка крочыў ён у адзіноце па вуліцы, абдумваючы, відаць, сюжэт нейкага новага твора.

Сенека пісаў: «Калі чалавек не ведае, куды ён плыве, яму не дапаможа ніякі падарожны вецер». Барыс Васільевіч добра ведаў, дзе яго прыстань. Падарожным ветрам былі творчыя планы, у якія ўваходзіла напісанне тэарэтычных, навуковых, метадычных, навукова-папулярных і літаратурных прац, работа са студэнтамі, выхаванне дзяцей і ўнукаў. Нагадаю з найбольш вядомага з іх: «Газета і мараль» (1971), «Публіцыстычнасць інфармацыйных жанраў» (1973), «Публіцыстыка. Жанры. Майстэрства» (1977), «Асновы публіцыстыкі» (1990), «Свет і тени. Очерки и публицистика 80-х» (1991), «Асновы літаратурна мастацкай творчасці» ў дзвюх частках (1999), «Метад і жанр. Асновы творчага майстэрства журналіста» (2002), «Чарадзейны туман» (2000). На наватарскі характар Б. Стральцова ў распрацоўцы публіцыстычных жанраў неаднаразова спасылаліся вядомыя расійскія тэарэтыкі М. Кім, С. Гурэвіч, Я. Прохараў, А. Тэргычны. Распрацаваныя ім праграмы дысцыплін па асновах журналістыкі, асновах творчай дзейнасці журналіста былі ўзорамі перадавых тэндэнцый дзейнасці айчынных і замежных сродкаў масавай інфармацыі.

Глыбокі тэарэтычны сэнс, на нашу думку, мае азначэнне паняцця журналістыкі, прапанаванае Барысам Васільевічам Стральцовым: «Журналістыка – гэта феномен, які выступае ў неабсяжным шматабліччы, <...> гэта спецыфічна грамадскі інстытут, які інфармуе, кансалідуе, фарміруе грамадскую думку, займае адметную нішу ў сістэме дзяржаўнага ідэалагічнага, палітычнага жыцця грамадства». Гэтыя пастулаты вучоны рэкамендаваў выкладаць даходлівай літаратурнай мовай. Прапанаваны ім эсэісцкі метады прадугледжваў свабодную размову з чытачом, адлюстраванне і роздум над складанымі жыццёвымі працэсамі і праявамі, філасофскія абагульненні, каментарыі.

Узорам сапраўднай эсэістыкі можа служыць зборнік «Чарадзейны туман», у які ўвайшло 28 абразкоў і 5 апавяданняў. Кожны твор Барыса Васільевіча – арыгінальная лірычная навела, у аснове якой па-мастацку, таленавіта перадае

аўтар убачанае, пачутае, перажытае, своеасаблівая споведзь перад сабой і часам. Выкарыстанне розных жанраў – рэпартажа, іранічна-гуманістычнага аповеду, фельетона, замалёўкі сведчыць аб неардынарнасці таленту пісьменніка, публіцыста, сапраўднага мастака слова.

«Ноч была светлая, вэлюмна празрыстая, ціхмяна задумлівая. Ніводнага гуку – німая ціша, сонны спакой прыроды. А над усім гэтым поўня. Гэта яна слала светла-жаўтлявае святло, клала на зямлю доўгія цені дрэў, лашчыла маладую лістоту і раннія ружы на газоне», – чытаем мы ў абразку «Чым пахне месячнае святло». – «То была казка. А самым казачным здалося месячнае святло, якое адразу ахутала мяне, пранікла ў душу і нейкай лёгкаю тугою легла на сэрца. І дзіва дзіўнае: мне памроілася, што месячнае святло пахне... Тонка, ледзь улоўна, прывідна, але пахне...»

Што падарыла гэты цуд Барысу Васільевічу? Пах мяты, пахучага гарошку, флексаў, начная фіялка? А можа той цудоўны факультэцкі вечар, на якім ён танцаваў з жанчынай, да якой быў нераўнадушны, але прызнацца ў гэтым не мог нікому. Пах месячнага святла адганяў адзіноту, але не заспакойваў. Такое здараецца. Але, прызнаемся, не кожнаму даецца адчуць гэта хаця б раз у жыцці...

У задачу майго матэрыялу не ўваходзіла пісаць рэцэнзію на стральцоўскія абразкі. Прыяду толькі некалькі загалоўкаў з яго зборніка, якія прыцягваюць да твораў, змешчаных у ім: «Шчаслівая», «Мроя», «Мімалётная светлышка», «Вецер з маладосці», «Лясная заманіха», «Развітальная элегія», «Срэбныя чары Карпат», «Падумай, мама». Запомніце гэтыя назвы, студэнты, перачытайце абразкі згаданага зборніка. І бліжэй стане вяршыня, якой усё жыццё крочыў Барыс Васільевіч Стральцоў – маэстра журналістыкі, чалавек з вялікай літары.

Андрэй Кунцэвіч

Беларускі саюз журналістаў

ПРАСЁЛКАМІ БАРЫСА СТРАЛЬЦОВА

Неяк на сустрэчы са студэнтамі аддзялення журналістыкі факультэта славянскай філалогіі Магілёўскага ўніверсітэта імя А. Куляшова мяне спыталі, чаму ў адным з інтэрв'ю я сказаў, што ўзровень падрыхтоўкі будучых журналістаў у Магілёве ўсё ж такі аступае факультэту журналістыкі Белдзяржуніверсітэта? І менавіта гэтае пытанне мне ўспомнілася зараз, калі я сеў пісаць свае невялічкія нататкі, прысвечаныя Барысу Васільевічу Стральцову. Так! Ужо дзеля яго заняткаў па тэорыі і методыцы журналісцкай творчасці варта было паступаць вучыцца менавіта на журфак БДУ. З яго урокаў пачыналася спасціганне прафесіі для многіх пакаленняў айчынных журналістаў. Нам не ўсё адкрывалася адразу. Да важнасці некаторых рэчаў, агучаных Барысам Васільевічам, мы даходзілі ўжо потым, калі траплялі ў